

Ба Шурои диссертациони 6D.KOA-005 назди Институди фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи ба номи А. Баҳоваддинови Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон (734025, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 33)

Такризи

муқарризи расмӣ, номзади илмҳои сотсиологӣ Назирова Марҳамат Назаровна ба диссертатсияи Гулов Раҳмонали Бобохонович дар мавзуи «Технологияҳои иҷтимоии бо шуғл таъминкунии хатмкунандагони муассисаҳои таҳсилоти касбӣ дар Тоҷикистон» барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD), - доктор аз рӯи ихтисоси 6D050100 - Сотсиология (6D050104 - Сохтори иҷтимоӣ, ниҳодҳо ва равандҳои иҷтимоӣ)

Муҳимияти мавзуи тадқиқот.

Диссертатсияи Гулов Раҳмонали Бобохонович дар мавзуи «Технологияҳои иҷтимоии бо шуғл таъминкунии хатмкунандагони муассисаҳои таҳсилоти касбӣ дар Тоҷикистон» яке аз масъалаҳои актуалӣ ба ҳисоб рафта, дар ҳаёти иҷтимоӣ иқтисодии ҷомеа яке аз мавзӯҳои калидӣ ба шумор меравад. Ҳамзамон, дар шароити муосир яке аз масъалаҳои муҳими сиёсати иҷтимоии давлат бо шуғл таъмин намудани қисме аз хатмкунандагони муассисаҳои таҳсилоти касбӣ ба шумор рафта, ин вазъият равиши навро тақозо мекунад. Аз ин рӯ, дар шароити тағйирёбандаи муносибатҳои ҷамъиятӣ муассисаҳои таҳсилоти касбиро зарур аст, то ки дар кишвар бозори меҳнатро бо кадрҳои баландихтисос ва рақобатпазир таъмин намоянд. Бинобар ин, омӯзиши масъалаи шуғл ва бо кор таъмин намудани мутахассисони ҷавон зарурати амалӣ дорад.

Муаллифи диссертатсия низ, маҳз бо дарназардошти ин зарурат ба масъалаи назариявӣ методологии омӯзиши мавзӯ рӯ оварда, дар асоси таҳлили ҷамъониба ҳулосаҳои илман асоснокро пешниҳод намудааст.

Муаллиф дар таҳияи диссертатсия зимни иҷрои як катор вазифаҳои гузошташуда ба натиҷаҳои муайяни илмӣ ноил гардидааст. Аз ҷумла, муайян намудааст, ки “Бо шуғл таъминкунии хатмкунандагони муассисаҳои таҳсилоти касбӣ нишондиҳандаи беҳтар гардидани сатҳи иҷтимоӣ-иқтисодии аҳоли маҳсуб меёбад. Ин амал фаъолияти мувофиқашудаи мақомоти давлатиро бо ташкилот, новобаста ба шакли

моликият ва ташкилию ҳуқуқӣ чиҳати бо шуғл фаро гирифтани ҷавонон, баҳусус, хатмкунандагони муассисаҳои таҳсилоти миёна ва олии касбӣ, ҷавонони имконияташон маҳдуд, ҷавонони аз маҳалли иҷрои ҷазо озодшуда ва шахрвандони ҷавоне, ки хизмати ҳарбиरो адо кардаанд, талаб менамояд” (саҳ. 4). Асоснок намудааст, ки яке аз масъалаҳои мубрами иҷтимоии ҷомеаи тоҷикистонӣ масъалаи шуғли қисме аз хатмкунандагони муассисаҳои таҳсилоти касбӣ ба шумор меравад. Ҷамҷунин, дар масъалаи мазкур фикру андешаҳои олимони соҳаи иҷтимоию иқтисодиро дар диссертатсия ба таври зарурӣ таҳлил кардааст. Аз ҷумла, андешаи А. Смит дар бораи меҳнатро чунин қайд кардааст, ки “бойигарии халқ дар раванди истеҳсолот ташаққул меёбад ва манбаи асосии он меҳнати инсон буда, шуғли пурра – меъёри иқтисоди бозорӣ аст” (саҳ. 23).

Ҷамҷамон, муаллиф дар таҳқиқоти худ якҷанд нуқтаҳои илмиро ба ҳимоя пешниҳод менамояд, ки аҳаммияти баланди назариявӣ ва амалӣ доранд. Аз ҷумла, қайд менамояд, ки:

- шуғл ҳамчун мафҳуми иқтисодӣ, сотсиологӣ бисёрҷанба ва фарогиранда буда, барои омӯзиши он равишҳои гуногуни фалсафӣ-иҷтимоӣ, иқтисодӣ, сотсиологӣ, системавӣ, сохторӣ-функционалӣ, таърихӣ ва ғайраҳо истифода шудааст;

- шуғл ва масъалаи шуғлмандӣ дар ҳаёти ҷамъиятӣ воситаи асосии рушди истеҳсолот маҳсуб ёфта, дар ҷомеа вобаста ба он мутахассисон тайёр карда мешаванд, то ин ки талаботи бозори меҳнат таъмин карда шавад;

- гарчанде низомии таҳсилоти касбӣ мутахассисонро дар шароити муосири ҷумҳурӣ тайёр намояд ҳам, новобаста аз ин, бархе аз онҳо бо сабаби паст будани сифати самти тахассусӣ ва баъзе сабабҳои объективӣ субъективӣ ба талаботи бозори меҳнат ҷавобгӯ нестанд;

- шуғлмандӣ ҳамчун яке аз асосҳои пешравӣ ва инкишофи ҷанбаҳои иқтисодӣ, иҷтимоӣ-фарҳангӣ ва ҳуқуқӣ ба шумор рафта, дар шароити муосири ҷомеа талаботи рӯзафзуни аҳолиро аз чиҳати моддӣ ва маънавӣ таъмин менамояд;

- кишварҳои собиқ Иттиҳоди Шуравӣ ва Ғарб дар мавриди ба як низомии муайян даровардани шуғли маъиубон низомии квотаҳоро қабул ва мавриди истифода қарор доданд, ки бевосита дар вақти пайдо кардани шуғли муносиб барои ин қишри аҳоли мусоидат мекунад;

Аҳаммияти назариявии диссертатсияи доктлаби дарёфти дараҷаи илмӣ аз он иборат аст, ки мавод, хулосаҳо ва тавсияҳои рисолаи илмиро ҳангоми кор карда баромадани сиёсати иҷтимоии давлат оид ба ҳалли масъалаҳои иҷтимоии ҷомеа, кам кардани сатҳи бекорӣ дар байни аҳоли,

махсусан, ҷавонони соҳибихтисос, танзими масъалаҳои иҷтимоии муҳоҷирони меҳнатӣ, ҳифзи иҷтимоӣ ва таҳқиқи минбаъдаи мушкилоти бо шуғл таъмин намудани ҷавонон истифода бурдан имконпазир мебошад (саҳ. 15).

Баҳодиҳии сохтор, сатҳи асоснокии муқаррароти илмӣ ва хулосаю тавсияҳое, ки дар кори диссертатсионӣ оварда шудаанд.

Диссертатсия аз муқаддима, номгӯи ихтисораҳо, ду боб, шаш зербоб, хулоса, руйхати адабиёт ва замимаҳо иборат аст. Дар муқаддима мубрамияти мавзӯ, сатҳи омӯзиши масъала, ҳадафу вазифаҳо, предмету объекти таҳқиқот, асосҳои назариявӣю методологӣ, аҳаммияти назариявӣю амалии таҳқиқот, навгонии илмӣ ва нуқтаҳои асосии ба ҳимоя пешниҳодшаванда нишон дода шудааст.

Диссертант барои ноил гардидан ба мақсади гузошташуда, аз корҳои илмӣ-тадқиқотӣ ва назарияҳои илмии олимону донишмандони ватанию хориҷӣ доир ба технологияҳои иҷтимоии бо шуғл таъмин намудани хатмкунандагони муассисаҳои таҳсилоти касбӣ истифода намуда, масъалаҳое ба миён гузоштааст, ки он барои муайян намудани таҳлили вазъияти бо шуғл таъмин гардидани хатмкунандагони муассисаҳои таҳсилоти касбӣ дар шароити бозори меҳнат ва ғайраҳо равона гардидааст.

Дар кори диссертатсионии мазкур муаллиф усулҳои умумии илмӣ ва усулҳои хоси илмҳои сотсиологӣ, инчунин усулҳои таҳлили таърихӣ, таҳлили омӯрӣ, вазифавӣ, муқоисавӣ, баҳогузорӣ ва пешгӯӣ мавриди истифода қарор додааст. Инчунин, дар тадқиқот усулҳои миқдорӣ ва сифатӣ истифода гардидаанд, ки барои баррасии паҳлуҳои гуногуни масъалаи тадқиқшаванда мусоидат намудаанд. Муаллиф дар раванди тадқиқот бештар ба усулҳои сотсиологӣ таъян намудааст, ки он омӯзиш ва баррасии воқеияти масъалаи бо шуғл таъмингардии хатмкунандагони муассисаҳои таҳсилоти касбиро ташкил медиҳад.

Дар боби якум **“Асосҳои назариявӣ-методологии технологияҳои иҷтимоии бо шуғл таъмин намудани хатмкунандагони муассисаҳои таҳсилоти касбӣ”** баррасӣ гардидааст. Дар баробари ин, диссертант андешаҳои олимону дар ин маврид зикр кардааст: “... муҳаққиқон зарурати тақсимоии ҷамъиятии меҳнатро вобаста ба давраҳои таърихӣ инсоният шарҳ дода, муҳимияти онро барои аъзоёни ҷамъият ва инкишофи бардавоми ҳаёти ҷомеа муҳим ҳисобиданд. Муҳаққиқон нуқтаи назари худро нисбати масъалаи технологияҳои иҷтимоӣ, тақсимоии ҷамъиятии меҳнат ва шуғл вобаста ба шароити таърихӣ ҳаёти ҷамъиятӣ ва тарзи истеҳсолоти мавҷуда баррасӣ кардаанд. Омӯзиши он, роҳёфт ба он аз ҷанбаҳои гуногуни иқтисодӣ баҳо дода шуда, нуқтаи назари онҳо нисбати ин самти фаъолияти шахс гуногун аст, чунки ба он

категорияҳои гуногуни аҳоли бо менталитет, хусусиятҳо, талабот, самти фаъолият, арзишҳо вомехӯрад” (саҳ. 38). Диссертант ҳангоми навиштани кори илмии худ аз таҷрибаи Иттиҳоди Шӯравӣ ва баъзе аз кишварҳои Аврупо дар самти шуғли аҳоли ва мутахассисони касбӣ истифода кардааст. Аз ҷумла, қайд карда шудааст, ки “Таҷрибаи Иттиҳоди Шӯравӣ нишон дод, ки масъалаҳои марбут ба ҷалби қувваҳои корӣ, аз ҷумла, хатмкунандагони муассисаҳои таҳсилоти касбӣ яке аз самтҳои муҳими сиёсати ҳамонвақтаи Ҳукумати Шӯравиро ташкил меод. Дар баробари ин, дар Иттиҳоди Шӯравӣ низоми устувори соҳаҳои гуногуни хоҷагии халқ ба ин масъала ёрӣ мерасонд. Дар Аврупо бошад, миёни қувваҳои корӣ ва расидан ба инкишофи кишварҳои аъзо баҳри ҷалби хатмкунандагони муассисаҳои таҳсилоти миёна ва олии касбӣ чорабиниҳои махсус ва лоиҳаву барномаҳои муосир қабул шуда, дар амал татбиқ шуда истодааст. Сиёсати давлатии ҷавонон дар кишварҳои Аврупо самти афзалиятноки рушди ҳар як кишвари он ба ҳисоб рафта, соҳаи сиёсати ҷавонон ба мисли таҳсилот, шуғл, тандурустӣ, камбизоатӣ, ҷинояту ҷинояткорӣ, иштироки онҳо дар ҳаёти ҷомеа ба таври лозимӣ мавриди таҳлил ва баррасӣ қарор гирифтааст” (саҳ. 59-60).

Боби дуюм “**Бо шуғл таъминкунии хатмкунандагони муассисаҳои таҳсилоти касбӣ дар Тоҷикистон**” ном гирифтааст, ки масъалаи бо шуғл таъмин намудани қисме аз хатмкунандагони муассисаҳои таҳсилоти касбӣ дар Тоҷикистон баррасӣ шудааст. Ҳамчунин, диссертант ҳангоми навиштани диссертатсия аз тадқиқоти сотсиологӣ истифода бурда, онро дар таҳқиқоти худ ҷой додааст. Диссертант ҳангоми гузаронидани тадқиқоти сотсиологӣ сабабҳои бо шуғл таъмин нагардидани қисме аз хатмкунандагони муассисаҳои таҳсилоти касбиро ошкор кардааст. “Тибқи тадқиқоти гузаронидаи диссертант, аз панҷ як ҳиссаи мусоҳибон (20,5%) сабаби бо шуғл таъмин нагардидани баъзе аз шахрвандонро дар надоштани саводу донишӣ кофӣ мебинанд. Ҳамзамон, 13,4% мусоҳибон бар он андешаанд, ки дар ҷумҳурӣ корхонаву ташкилотҳо кам буда, имконияти ҳама шахрвандонро бо шуғл таъмин кардан ғайриимкон аст. Инчунин, мувофиқи нуқтаи назари 12,8%-и мусоҳибон аксарияти шахрвандоне, ки дар ҷустуҷӯи кор ҳастанд, касби худро пурра ва дуруст аз худ накардаанд ва бо ин сабаб дар бозори меҳнат ҷойи худро пайдо карда наметавонанд. Аз даҳ як ҳиссаи мусоҳибон – 10,3% сабаби ба шуғл таъмин нашудани баъзе аз ҷавононро афзудани қувваи корӣ ва норасоии ҷойҳои кори ҳоли меҳисобанд. Сабаби бекор мондани ҷавононро 9,7%-и мусоҳибон дар надонистани забонҳои хориҷӣ медонанд. Дар баробари ин, 7,3%-и мусоҳибони дар тадқиқот фарогирифташуда, боварӣ доранд,

ки ҷойи корӣ ҳаст, аммо шаҳрвандон худ хоҳиши бо маоши кам кор карданро надоранд” (саҳ. 90).

Навгонии илмӣ ва аҳамияти назариявӣю амалии тадқиқоти диссертатсионӣ иборатанд аз:

- дар асоси омӯзишу таҳлили адабиёти илмӣ, ақидаҳои олимони соҳаи сотсиология ва иқтисодиёт мафҳуми “технологияи иҷтимоӣ” мушаххас карда шуд. Асоснок карда шуд, ки технологияи иҷтимоӣ дар шароити муосир воситаи амалигардонии вазифаҳои муассасаҳои таҳсилоти касбӣ маҳсуб меёбад. Маҳз ба воситаи технологикунонии донишҳо муносибати мақсаднокӣ ташкили шуғлмандӣ ва фаъолияти минбаъдаи хатмкунандагон ба вучуд меояд. Маълум гардид, ки истифодаи технологияҳои иҷтимоӣ ба тақсимои ҷамъиятии меҳнат ва шуғл мутобиқат намуда, сабаби рушди шахс мегардад;

- дар асоси омӯзиши адабиёти илмӣ фарқият миёни мафҳуми “бо кор таъминкунӣ” ва “шуғлмандӣ” ошкор карда шуд, ки “бо кор таъминкунӣ”- натиҷаи мусбати раванди таҳсил дар муассасаи таҳсилоти касбӣ буда, “шуғлмандӣ” бошад, нишондиҳандаи сатҳи сифати таълими касбӣ ва дараҷаи баланди даромаднокӣ мебошад;

- дар натиҷаи омӯзиши таҷрибаи кишварҳои ҷаҳон муайян карда шуд, ки доир ба таъмини шуғли хатмкунандагони муассасаҳои таҳсилоти касбӣ барномаву лоиҳаҳои гуногун қабул карда шуда, сомонаҳои интернетӣ таъсис дода шудааст, ки ҳар лаҳза вазъи бозори меҳнатро баррасӣ мекунанд;

- ошкор карда шуд, ки ҳамкорӣ миёни муассасаҳои таҳсилоти касбӣ дар кишвар бо корхонаву ташкилотҳо ва корфармоён дар сатҳи зарурӣ ба роҳ монда нашудааст;

- муайян карда шуд, ки талаботи қонун барои ҷудо намудани квотаҳои ҷойҳои корӣ барои хатмкунандагони имконияти маҳдуддоштаи муассасаҳои таҳсилоти касбӣ дар ташкилоту корхонаҳои ватанӣ на ҳама вақт ба инобат гирифта мешавад;

- натиҷаи таҳқиқоти сотсиологӣ собит намуд, ки дар соҳаи маориф мушкилоти омода намудани мутахассисони баландсавияву болаёқат вучуд дорад ва сабаби дар бозори меҳнат бо шуғл таъмин нагардидани қисме аз хатмкунандагони муассасаҳои таҳсилоти касбӣ мегардад;

- дар натиҷаи омӯзиши системаи бо шуғл таъмин намудани хатмкунандагони муассасаҳои таҳсилоти касбӣ ошкор карда шуд, ки таҳассуси касбии гурӯҳе аз хатмкунандагон на ҳамавақт ба талаботи бозори меҳнат ҷавобгӯ аст.

Эътимоднокии натиҷаҳои тадқиқот

Эътимоднокии натиҷаҳои тадқиқот, хулосаҳои пешниҳоднамуда ва тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқот аз муҳтавои диссертатсия маншаъ гирифта, комилан мазмун ва хусусияти илмӣ доранд. Рӯйхати адабиёти истифодашуда тибқи меъёрҳои муайянгардида

тартиб дода шуда, ташхиси сатҳи истифодабарии адабиёти илмӣ нишон медиҳад, ки ҳамаи он сарчашмаҳои илмии дар рӯйхати адабиёт овардашуда, дар матн ҳамчун иқтибос нишон дода шудаанд, ки ин эътимоднокии натиҷаҳои тадқиқоти диссертантро баланд мегардонад. Дар маҷмӯъ гуфтан мумкин аст, ки саҳми диссертант дар коркарду корбурди сарчашмаҳои назариявӣ, ҷамъбасти натиҷаҳои тадқиқотҳои сотсиологӣ, таҳияи мақолаҳои илмӣ ва маърузаҳо оид ба мавзӯи диссертатсия зоҳир мегардад.

Эродҳо нисбат ба таҳқиқоти диссертатсионӣ

Бо вучуди сифатҳои мусбӣ диссертатсияи Гулов Р.Б. аз баъзе камбудихо орӣ нест. Аз ҷумла:

1. Диссертант дар таҳқиқи зербоби 1 ва 3-и боби якум бештар ба пажӯҳишҳои муқакқикони хориҷӣ рӯ овардааст, аммо андешаҳои муқакқикони ватанӣ аз назар дур мондаанд, ки ин бояд ба назар гирифта мешуд.

2. Дар баъзе қисматҳои диссертатсия такрории андешаҳои муаллиф ба назар мерасанд (саҳифаҳои 18, 60, 84, 126).

3. Дар диссертатсия як зумра мафҳум ва ибораҳои вучуд доранд, ки душворфаҳм мебошанд, аз ин рӯ, беҳтар мешуд, муаллиф зимни баёни андешаҳои худ истилоҳҳои илмии оммафаҳмро истифода намояд, то ки муҳтавои андешаи муаллиф барои хонанда фаҳмо гардад.

4. Дар матни диссертатсия хатогиҳои имлоӣ, техникӣ ва мантиқӣ ба назар мерасанд, ки ислоҳталаб мебошанд.

Бояд таъкид намуд, ки камбудихои зикршуда аҳаммияти назариявӣ амалии диссертатсияро кам намеkunанд. Зеро довталаби дараҷаи илмӣ ба он мақсаду вазифаҳои, ки дар таҳқиқот гузоштааст, ноил шудааст.

Мувофиқати диссертатсия ба меъёрҳои муқарраргардида

Корҳои нашршудаи муаллиф муҳтавои асосии диссертатсияро инъикос менамоянд. Диссертант вобаста ба мавзӯи тадқиқшаванда 10 мақола, аз ҷумла, 4 мақола дар нашрияҳои тақризшавандаи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 6 мақолаи дигар дар маҷмӯаҳои маводи конференсияҳои ҷумҳуриявӣ нашр намудааст, ки муҳтавои рисолаи диссертатсионӣ мувофиқат мекунад.

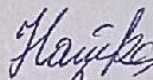
Дар маҷмӯъ, диссертатсия тадқиқоти мустақил ва баанҷомрасидаи илмӣ ба ҳисоб рафта, дар сатҳи хуби илмӣ ва назариявӣ таҳия гардидааст. Дар диссертатсия як қатор нуқтаҳо ва тавсияву хулосаҳои ҷой доранд, ки онҳоро ҳамчун саҳми шахсии муаллиф дар ин ҷода арзёбӣ намудан мумкин аст.

Ҳамин тариқ, диссертатсияи Гулов Раҳмонали Бобохонович дар мавзӯи “Технологияҳои иҷтимоии бо шуғл таъминкунии

хатмкунандагони муассисаҳои таҳсилоти касбӣ дар Тоҷикистон” барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD), - доктор аз рӯи ихтисоси 6D050100 - Сотсиология (6D050104 - Сохтори иҷтимоӣ, ниҳодҳо ва равандҳои иҷтимоӣ) пешниҳод шудааст, ба талаботи пешниҳоднамудаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва талаботи бандҳои 31-33-и «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ», ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30- юми июни соли 2021 таҳти №267 тасдиқ шудааст, мувофиқ буда, муаллифи он сазовори дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD), - доктор аз рӯи ихтисоси 6D050100 - Сотсиология (6D050104 - Сохтори иҷтимоӣ, ниҳодҳо ва равандҳои иҷтимоӣ) мебошад.

Муқарризи расмӣ:

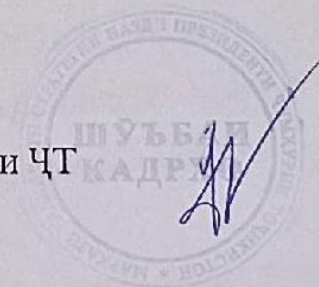
Назирова Марҳамат Назаровна – номзади
илмҳои сотсиологӣ, муовини сардори
Раёсати таҳлили масъалаҳои иҷтимоии
Маркази тадқиқоти стратегии назди
Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон

Назирова М.Н.

Суроға: Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе,
х. Рӯдакӣ 89, почтаи электронӣ:
nmarhamat@mail.ru
Тел: (+992) 918-42-91-84

Имзои М.Н.Назироваро
тасдиқ менамоям, сардори
шӯбаи кадрҳо, корҳои махсус
ва умумии МТС назди Президенти ҶТ

Шодиева З.Д.

31.01.24